

Το ψάρεμα του χταποδιού

Ο ήλιος είχε δύσει εδώ και δυο ώρες. Οι ετοιμασίες γίνονταν πάνω στην αποβάθρα· δεν είχαν τελειώσει ακόμη. Έμεναν οι λάμπες λουξ. Γέμισαν περίπου δυο οκάδες πετρέλαιο στην καθεμιά. Τσέκαραν ξανά τα καμάκια, έλεγξαν καλά για άλλη μια φορά τα δίχτυα.

Η θάλασσα ήταν ήρεμη. Ένας ελαφρύς φλοίσβος έστελνε μικρά κύματα στην αποβάθρα, που κουνούσαν τη βάρκα σαν μεθυσμένη γυναίκα.

«Κάκκαρη, είσαι έτοιμος;»

Ο γερο-ψαράς απάντησε στον καπετάν Οσμάν, που του φώναζε απ' τη διπλανή βάρκα:

«Στείλαμε τον Παύλο στον μπακάλη να φέρει ακόμη λίγο τουρσί, μας φάνηκε λίγο αυτό που έχουμε. Άργησε ο μπάσταρδος, πάει μια ώρα τώρα. Τι παλιό-παιδο!».

Οι ετοιμασίες στις βάρκες του καπετάν Οσμάν και του Χιουνταΐ είχαν τελειώσει προ πολλού.

Άναψαν τσιγάρο και κάθισαν στραμμένοι στο πλευρό, ακουμπώντας τον αγκώνα στην κουπαστή. Ήταν κι οι δυο τους θεριακλήδες. Καμιά φορά στρίβανε στα τσιγαρόχαρτά τους και φουμάρανε και κανένα τσιγαριλίκι, προπάντων στα κρασοπότια τα οποία συνοδεύανε με σαλάτα ρέγκα – απ' αυτές που έρχονταν παστωμένες σε μεγάλα βαρέλια – ανακατεμένη με μπόλικο κρεμμύδι.

«Πού είναι ο αέρας που έκανε το βράδυ, Χιουνταΐ;» είπε ο καπετάν Οσμάν, τυλιγμένος σε ένα σύννεφο καπνού απ' το τσιγάρο του.

«Άσε το βραδινό και δες τι κάνει τώρα. Ετούτος ο καιρός είναι να χαίρεται κι η νύφη κι ο γαμπρός...» αποκρίθηκε ο Χιουνταΐ με το τσακμάκι στο χέρι, έτοιμος να ανάψει δεύτερο τσιγάρο.

«Όπα, τα παραλές! Σάμπως καλύτερα θα ήτανε αν είχαμε βοριά;»

«Ο Θεός να φυλάει μη μας πιάσει καμιά ξαφνική καταιγίδα, και μη σκοτίζεσαι για βοριάδες και μελτέμια, δεν είναι τίποτα αυτά».

Μιλούσαν καπνίζοντας αργά αργά το τσιγάρο τους. Η ζωή και των δύο, απ' τα παιδικά τους χρόνια κιόλας, είχε περάσει στη θάλασσα. Σχολείο δεν είχαν πάει ποτέ κι είχαν καβατζάρει προ πολλού τα τριάντα, όταν παρακολούθησαν – κοντά ένα τρίμηνο – το βραδινό σχολείο που είχε ανοίξει ο ιμάμης στο μεντρεσέ* κι έμαθαν με χίλια ζόρια να γράφουν το όνομά τους.

«Είστε έτοιμοι παιδιά; Άιντε, να ανοίξουμε πανιά» φώναξε ο Κάκκαρης.

«Όρτσα... όρτσα!» απάντησαν όλοι με ένα στόμα απ' τις άλλες βάρκες.

Κατέβασαν τα κουπιά στο νερό, άνοιξαν και τα πανιά παρά την άπνοια. Κίνησαν. Τα πλεούμενα γλίστρησαν πάνω στο νερό σαν κύκνοι, αφήνοντας πίσω το λιμάνι. Οι λάμπες λουξ χάραζαν στην επιφάνεια της θάλασσας πλατιές λωρίδες φωτός, μέσα στη λάμψη του μπαινόβγαιναν ναζιάρικα στο νερό τα κουπιά, αναταράζοντας τα κύματα με σταγόνες από ασήμι.

Οι ψαράδες ήτανε κεφάτοι. Ο Χιουνταΐ με τον καπετάν Οσμάν τα σιγοπίνανε κάτω απ' το σκέπαστρο. Ο Χασάνος είχε ακουμπήσει τον αγκώνα του στην κουπαστή και, όπως έκανε πάντα, τραγουδούσε με τη γοερή φωνή του τη «Γοργόνα».

Τα «δυο μονά» που είχαν ξεκινήσει για να πιουν οι ναυτικοί κάτω απ' το σκέπαστρο είχαν αρχίσει να γίνονται «αμέτρητα». Τα έπιναν κάθε βράδυ ακούγοντας κάπως αφηρημένοι τη λυπητερή φωνή του Χασάνου.

Αν τη στιγμή εκείνη κάποιος στη βάρκα κρατούσε μια απ' τις λάμπες λουξ μπροστά στο πρόσωπο του Χασάνου, θα τον έβλεπε να κλαίει μες στη σιωπή ενός ονειροπολήματος. Ήταν η ώρα που τραγουδούσε τον άφατο καημό μιας κρυφής ανάμνησης· και έκλαιγε. Ο Χασάνος γελούσε σίγουρα τραγουδώντας τη «Γοργόνα» και, μόλις τέλειωνε το τραγούδι, έκλαιγε οπωσδήποτε· πάντα. Ήταν κάτι σαν μια μυστική ιεροτελεστία που επαναλαμβανόταν μήνες τώρα – ίσως χρόνια – και δεν την ήξερε κανείς, ούτε κι οι ψαράδες σύντροφοί του.

Ο Χασάνος είχε χοντρά κι εύρωστα πόδια και φορούσε πάντοτε ένα κόκκινο μαγιό. Πάνω απ' το κόκκινο μαγιό το τριχωτό του στέρνο, γυμνό πάντα, λαμπίριζε τις νύχτες με σεληνόφως. Πολλές φορές, καθώς αρμενίζανε τη νύχτα, το μελτέμι άρπαζε τις μαύρες τρίχες που τύλιγαν το στήθος του, και αυτές φτερουγίζανε λες κι ήθελαν να πετάξουν από πάνω του. Πυκνές και σκληρές, αντρίκειες τρίχες κάλυπταν και τα δυνατά του πόδια. Το σώμα του Χασάνου είχε ένα χρώμα

* μεντρεσέ: ισλαμικό σχολείο κατά την οθωμανική περίοδο, ιεροσπουδαστήριο.

μπρούτζινο – το λάβρο ρόδινο του μεσογειακού ήλιου είχε αλλάξει το χρώμα του σώματός του.

Καθώς η βάρκα πλησίασε στην ακτή, ο Χασάνος πήρε το καμάκι του και βρέθηκε με έναν πήδο πάνω στα βράχια. Τον ακολούθησε ο Χιουνταΐ με τη λουξ στο χέρι. Έδεσαν τη βάρκα στα βράχια.

Το χταπόδι βρίσκεται πιο πολύ στις βραχώδεις ακτές της Μεσογείου με τα βαθιά νερά. Το θαλάσσιο αυτό ζώο με τα οκτώ πλοκάμια, που τις νύχτες προτιμάει πάντα να τριγυρίζει στα ριζά των θαλάσσιων βράχων για να τρώει μικρά ψάρια, αφού το πιάσουν, το αφήνουν στον ήλιο να αποξηραθεί κι ύστερα το βράζουν με ξύδι και το διατηρούν σε γυάλινα βάζα.

Το καμάκι του Χασάνου πέρασε ξυστά απ' το χέρι του καπετάν Χιουνταΐ – αυτό που κρατούσε τη λουξ – και βυθίστηκε στο νερό. Είχε δει φαίνεται θήραμα. Και το καμάκι είχε μάλλον βρει τον στόχο. Παρά λίγο όμως να τρυπούσε το χέρι του καπετάν Χιουνταΐ.

«Τι κάνεις, μωρέ Χασάνο; Λίγο ακόμη και θα μου έκοβες μια φέτα απ' το μπράτσο».

Ο Χασάνος πήδηξε στη θάλασσα. Βούτηξε βαθιά στη ρίζα των βράχων και βρήκε την άκρη του καμακιού που είχε καρφώσει. Γελούσε. Μίλησε μόνος του εκεί στον βυθό:

«Δόξα στον μεγαλόψυχο Θεό! Μεγάλο είναι. Τύχη βουνό. Με τα λεφτά που θα πάρω γι' αυτό, μπορώ να αγοράσω τα δαχτυλίδια του αρραβώνα». Ύστερα, χωρίς να βγάλει το καμάκι, έπιασε το χταπόδι απ' το κεφάλι και το έστριψε με όλη του τη δύναμη. Η επιφάνεια του νερού βάφτηκε μοβ. Ήταν το μελάνι που είχε χυθεί απ' το κεφάλι του χταποδιού.

«Κρίμα, χάσαμε κάμποσα μπουκάλια μελάνι. Γράψε μείον».

Το χταπόδι, μόλις πιαστεί, ξερνάει εξάπαντος ένα μοβ μελάνι. Αυτό συμβαίνει όταν του στρίψεις το κεφάλι ή όταν το καμάκι το πετύχει στο κεφάλι. Πάντως, είναι απαραίτητο να του στρίψεις το κεφάλι, γιατί αλλιώς δεν πεθαίνει. Αυτό το στρίψιμο του κεφαλιού είναι όμως επικίνδυνο. Συμβαίνει πολλές φορές να πιαστεί ο ψαράς στα οχτώ πλοκάμια του και, αν είναι μόνος του, μπορεί ακόμη και να τον πνίξει. Μάλιστα.

Ο Χασάνος χτύπησε καλά το χταπόδι πάνω στα βράχια για κανένα τέταρτο

της ώρας, ώσπου να αρχίσει να ξασπρίζει και το μοβ μελάνι να γίνει λευκός αφρός.

Πήρε απ' τη βάρκα τη ζυγαριά και το ζύγισε. Ανοιγόκλεισε τα μάτια και γέλασε:

«Πέντε οκάδες και εφτακόσια πενήντα δράμια [sic], καπετάν Χιουνταΐ. Δεν θα σταματήσουμε όμως εδώ, ε; Η νύχτα είναι δικιά μας σήμερα. Σε λίγο θα βγει το φεγγάρι· νά, δεσ, χαμογελάει κιόλας το αφιλότιμο, θα μας βοηθήσει. Άντε, πάμε να συνεχίσουμε».

Προχώρησαν πηδώντας από βράχο σε βράχο. Για μια στιγμή, όταν κοιτάξανε πίσω, είδαν ότι οι άλλοι τούς είχαν χάσει. Ο Χασάνος είχε τα μάτια του ορθάνοιχτα. Βουτούσε στο νερό ή ακόντιζε τη θάλασσα με το βαρύ καμάκι του απανωτά, δούλευε χωρίς σταματημό. Την ώρα που ο καπετάν Χιουνταΐ κάθισε να ανάψει ένα τσιγάρο, εκείνος βάλθηκε να τραγουδάει τη «Γοργόνα». Το ήξερε καλά αυτό το τραγούδι. Πίστευε ότι του έφερνε γούρι. Η φωνή του Χιουνταΐ τον σταμάτησε:

«Ε, Χασάνο, ξιφιός, βρε, ένας τεράστιος ξιφιός...».

Τα μάτια του Χασάνου στράφηκαν δεξιά και αριστερά και ξαφνικά άστραψαν και σπινθήρισαν. Με ένα πήδο βρέθηκε στην άκρη του βράχου και κοίταξε τη θάλασσα με το γυαλί ψαρέματος.

«Δεν είναι ψάρι, αφεντικό, χταπόδι είναι, καμιά δεκαριά οκάδες».

«Κάρφωσ' το!» φώναξε ο Χιουνταΐ.

Ο Χασάνος έριξε το καμάκι με όλη του τη δύναμη. Το χταπόδι τεντώθηκε σαν δροσερή γυναίκα που μόλις ξύπνησε και άρχισε να αναδύεται και να σπαθίζει τα βράχια με τα πλοκάμια του.

«Φτου, θα το χάσουμε, πρόσεχε, Χασάνο!».

«Μη φοβάσαι, στάσου να ξανακατεβεί στον βυθό χτυπώντας στον βράχο. Θα το καμακώσω δεύτερη φορά. Σίγουρα θα το πετύχω. Τι τύχη, μα τον Θεό! Τέτοιο πράμα δεν έχουμε ξαναπιάσει ως τώρα».

Το χταπόδι γλίστρησε προς τον βυθό σπαρταρώντας. Αυτή τη φορά ο Χασάνος έριξε το καμάκι του πιο σταθερά, πιο δυνατά, και φώναξε με όλη τη δύναμη της φωνής του:

«Μη φοβάσαι, το πιάσαμε».

Το χταπόδι τραντάχτηκε στον βυθό χαϊδεύοντας την άμμο. Και τότε, πώς έγινε, ελευθερώθηκε απ' το καμάκι κι άρχισε να σπαθίζει ξανά τα βράχια.

«Δεν το πέτυχες, δεν το πέτυχες...» μούγκρισε ο καπετάν Χιουνταΐ. Ο Χασάνος είχε αρχίσει τώρα να εκνευρίζεται.

«Μη φοβάσαι, είπε, νομίζω πως το χτύπησα στη μέση του. Κάτσε να μπω στο νερό, θα το τσακώσω πανεύκολα. Το έχει ζαλίσει η πληγή. Δεν θα χάσω με τίποτα αυτό τον μποναμά, καπετάν Χιουνταΐ».

Την ώρα που το χταπόδι γλιστρούσε πάλι προς τον πυθμένα, ο Χασάνος πήδηξε στη θάλασσα και το έπιασε απ' το ένα πλοκάμι πάνω στην άμμο. Εκείνο άρχισε να ξερνάει το μοβ μελάνι του. Έβγαλε τόσο πολύ που χάθηκαν οι αχτίνες του φεγγαριού που φώτιζαν την επιφάνεια της θάλασσας.

Ο Χασάνος ένιωσε ένα μεγάλο βάρος στον λαιμό του. Αισθάνθηκε τις φλέβες του να μουδιάζουν· το σώμα του να καίει σαν να τον είχαν μαστιγώσει παντού. Στον βυθό άρχισε μια φοβερή πάλη. Μουγκρητά έφταναν στην επιφάνεια σκίζοντας τα νερά.

Ο καπετάν Χιουνταΐ τραβούσε τα μαλλιά του· έγειρε πάνω απ' το νερό σαν να έκανε μετάνοια και, αφού ψιθύρισε μια προσευχή, φώναξε:

«Χασάνο, τι συμβαίνει βρε; Να απλώσω το καμάκι να το μπήξεις...».

Η πάλη σταμάτησε για μια στιγμή, αμέσως ύστερα, όμως, ο αντίλαλός της ακούστηκε από πιο βαθιά κι από πιο μακριά. Μέσα στη σιωπή της νύχτας τα μουγκρητά του αλληλοσπαραγμού συνεχίζονταν και τρέλαιναν τον καπετάν Χιουνταΐ. Άρχισε να ξεφωνίζει. Καμιά απόκριση δεν έπαιρνε στα ξεφωνητά του. Αμέσως οι φωνές της πάλης στον βυθό σταμάτησαν.

Μες στα μάτια του γερο-καπετάνιου έλαμψε ένα φως. Διέκρινε το ακίνητο σώμα ανάμεσα στους μοβ αφρούς. Ξέπλυne τα μάτια του με θαλασσινό νερό και κράτησε πάνω στα κύματα το γυαλί ψαρέματος: αντίκρισε το φοβερό πρόσωπο ενός πνιγμένου. Κοίταξε τη θάλασσα με μάτια γεμάτα φόβο· έμπηξε το καμάκι του στα βράχια· κι άρχισε να τρέχει πάνω στα βράχια ξεφωνίζοντας. Απέναντί του έβλεπε το φεγγάρι να μεγαλώνει, να μικραίνει, να κομματιάζεται.

Μια μέρα ύστερα από τον θάνατο του Χασάνου εξαφανίστηκε απ' το χωριό η Εσμά, η κόρη του μουχτάρη. Την αναζήτησαν παντού, πολύ καιρό, αλλά είχε γίνει

άφαντη. Πέρασαν μήνες. Πέρασαν χρόνια. Οι χωριάτες ξέχασαν την Εσμά, ξέχασαν και τον Χασάνο. Έθαψαν τη μνήμη τους, όπως θάβονται όλες οι μνήμες.

Μονάχα ένας τσομπάνος είπε πως είχε δει την Εσμά. Την είχε δει, λέει, μια νύχτα φεγγαρόλουστη να κάθεται στην άμμο, εκεί στο γιαλό όπου είχε χαθεί ο Χασάνος· τραγουδούσε, είπε, τη «Γοργόνα».

Έρωτας στο φλιτζάνι του καφέ, 1953